

สาละ และลูกปืนใหญ่ พันธุ์ไม้ต่างชนิดกันแต่เข้ามาเกี่ยวข้องกันโดยบังเอิญ

รศ.ดร. นริศ ภูมิภาคพันธ์

นำเรื่อง

ความสับสนระหว่างต้นไม้ 2 ชนิด คือ ลูกปืนใหญ่ (**Cannon Ball Tree; *Couroupita guianensis* Aubl.**) บางครั้งเรียกว่า สาละลังกา เป็นพันธุ์ไม้ที่มีถิ่นกำเนิดในอเมริกาใต้ ต่อมาเมื่อผู้นำไปปลูกในดินแดนต่างๆ รวมทั้งประเทศศรีลังกา กระทั่งมีการนำจากศรีลังกาเข้ามาปลูกในประเทศไทย เราสามารถพบเห็นปลูกตามวัดต่างๆ ในประเทศไทย และติดป้ายว่าเป็น สาละ (**Sal; *Shorea robusta* C.F. Gaertn.**) ซึ่งผมมีโอกาสได้พบเห็นหลายครั้งทั้งวัดในกรุงเทพฯ และตามต่างจังหวัดปลูกต้นลูกปืนใหญ่ ในบริเวณลานวัด และบรรยายความรู้ว่าเป็นต้นไม้ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าที่เสด็จมาประทับก่อนดับขันธปรินิพพาน และเมื่อเร็วๆ นี้ผมได้ผ่านเข้าไปอ่านเรื่องราวเกี่ยวกับสาละ (**Sal; *Shorea robusta***) ได้พบเห็นแต่ภาพของต้นลูกปืนใหญ่ แฝงอยู่ในชื่อของสาละ (**Sal; *Shorea robusta***) มีอยู่ค่อนข้างมาก และมีภาพที่ถูกต้องจริงๆ อยู่น้อยมาก นั่นหมายถึงการกระจายข้อมูลที่มีความคลาดเคลื่อนออกไปค่อนข้างมาก ซึ่งน่าจะเป็นผลเสียต่อผู้รับข่าวสารและข้อมูล และกระทบต่อความรู้ในพุทธประวัติ เรื่องนี้ที่น่าที่จะแก้ไขให้ถูกต้องตามความจริง

ความรู้เรื่องต้นสาละ กับพระพุทธองค์

โดยนัยของต้นไม้ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธประวัติที่กล่าวว่า พระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน ได้ ต้นชาล หรือสาละ ในเมืองกุสินารา ป่าชาล หรือป่าสาละ (**Sal forest**) ซึ่งเป็นป่ายางผลัดใบ (**Dry dipterocarp forest**) คล้ายกับป่าเต็งรัง ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่พบว่าไม่มีชาล เป็นไม้เด่นประจำป่า นอกจากนั้นหลายๆ หลายบทความที่อ่านพบ หรือนำเผยแพร่ใน Internet ได้อธิบายลักษณะต่างๆ ของสาละได้ถูกต้องในชนิดของ สาละ (**Sal; *Shorea robusta***) แต่พบว่าการเลือกใช้ภาพประกอบเป็นชนิด ต้นลูกปืนใหญ่ การนำต้นลูกปืนใหญ่เข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้จึงเป็นเรื่องที่ขัดแย้งกับความเป็นจริงทั้งในเรื่องพุทธประวัติ และเขตการกระจายทางพฤกษศาสตร์ (**Plant Geography**) ของไม้ลูกปืนใหญ่ ซึ่งมีถิ่นกำเนิดตามธรรมชาติในประเทศเนปาล อินเดีย และศรีลังกาแต่ประการใด แต่อยู่ไกลถึงทวีปอเมริกาใต้

มีหลายท่าน เช่น วัฒน์ (2550) พยายามที่จะสื่อให้ความรู้นี้ ในรูปแบบบทความ และเผยแพร่ในสื่อตาม Website แต่ยังไม่แพร่หลาย จึงขอนำมากล่าวไว้อีกครั้ง และสามารถคลิกเข้าไปอ่านหรือชมภาพได้ตาม Website ต่างๆ ที่ได้ Link ไว้ในบทความนี้ ละเอียดของต้นไม้ 2 ชนิด มีดังนี้

ลูกปืนใหญ่ หรือสาละลังกา

ชื่อสามัญเรียก Cannon Ball Tree

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Couroupita guianensis* Aubl.

วงศ์ Lecythidaceae

ลักษณะพืช เป็นไม้ยืนต้น ผลัดใบ สูง 15-25 เมตร เรือนยอดกลมหรือรูปไข่หนาทึบ เปลือกต้นขรุขระตกระแตกเป็นร่อง คล้ายหนามตามลำต้น เปลือกสีน้ำตาล ใบเดี่ยว เรียงเวียนเป็นกระจุกที่ปลายกิ่ง ลักษณะใบยาวรูปหอกหรือรูปไข่ ขอบใบจักสั้น ออกดอกเป็นช่อใหญ่ตามลำต้น ช่อดอกยาว ปลายช่อโน้มลงกลีบดอกหนา 4-6 กลีบ กลีบค่อนข้างแข็ง ดอกตูมจะเป็นสีเหลือง เมื่อบานดอกจะมีสีแดง หรือสีชมพูอมเหลือง กลิ่นหอมฉุน ออกดอกเกือบตลอดปี ผลมีขนาดใหญ่ เปลือกแข็ง ลักษณะคล้ายลูกปืนใหญ่สมัยโบราณ มีเมล็ดจำนวนมาก ชอบแดดจัด น้ำปานกลาง ดอกมักตกมากในช่วงหน้าฝน ดอกบานและร่วงในวันเดียว ตอนเย็น

ที่มา: <http://www.thaimisc.com/freewebboard/php/vreply.php?user=maipradab&topic=4782>

ชาล, สาละ

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Shorea robusta* C.F. Gaertn.

ชื่อสามัญ Shal, Sakhuwa, Sal Tree, Sal of India

วงศ์ Dipterocarpaceae

ถิ่นกำเนิด พบในประเทศเนปาล และพื้นที่ทางเหนือของประเทศอินเดีย มักขึ้นเป็นกลุ่มในบริเวณที่ค่อนข้างจะชุ่มชื้น เป็นไม้ที่อยู่ในวงศ์ยาง พบมากในกลุ่มน้ำยมนา แถบแคว้นเบงกอล ตะวันตก และแคว้นอัสสัม ลักษณะพืช เป็นไม้ต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ผลัดใบ ลำต้น เปลือกตรง เปลือกสีเทาแตกเป็นร่อง เป็นสะเก็ดทั่วไป เรือนยอดเป็นพุ่มทึบ ปลายกิ่งมักจะลู่ลง กิ่งอ่อนเกลี้ยง ใบเดี่ยว ดอกหนาทึบ รูปไข่กว้าง โคนใบเว้าเข้า ปลายใบเป็นติ่งแหลมสั้นๆ ผิวใบเป็นมัน ขอบใบเป็นคลื่น ดอก ออกเป็นช่อสั้นๆ ตามปลายกิ่งและง่ามใบ กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ กลีบดอกสีขาวอมเหลือง มีกลิ่นหอม ผล เป็นผลชนิดแห้ง แข็ง มีปีก 5 ปีก ปีกยาว 3 ปีก ปีกสั้น 2 ปีก บนแต่ละปีกมีเส้นตามความยาวของปีก 10-15 เส้น

สาละเป็นไม้เนื้อแข็งที่มีประโยชน์มาก ชาวอินเดียนำมาสร้างบ้านเรือน ต่อเรือ ทำเกวียน ทำไม้หมอนรถไฟ ทำสะพาน รวมถึงทำเฟอร์นิเจอร์เครื่องใช้ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เป็นต้น ส่วนเมล็ดนำมาใช้เป็นอาหารสัตว์ และน้ำมันที่ได้จากเมล็ดนำมาทำอาหาร เช่น ทำเนย และใช้เป็นน้ำมันตะเกียง รวมทั้งใช้ทำสบู่ด้วย

สรรพคุณด้านสมุนไพรของต้นสาละ พบว่ายาง สามารถใช้เป็นยาสมานแผล ยาห้ามเลือด ใช้แก้โรคผิวหนัง ตุ่มพุพอง โรคซิฟิลิส โกลโนเรีย วัณโรค โรคท้องร่วง บิด โรคหูด กลาก เป็นต้น ผล ใช้แก้โรคท้องเสีย ท้องร่วง เป็นต้น

ที่มา: <http://www.thaimisc.com/freewebboard/php/vreply.php?user=maipradab&topic=4782>

ภาพที่ 1. ผลสาละ (*Shorea robusta*) ต้นไม้ที่พบแถบเชิงเขาหิมาลัยในประเทศเนปาล และประเทศอินเดียตอนเหนือ ซึ่งเกี่ยวข้องกับพระพุทธประวัติช่วงปรินิพพาน

ที่มา <http://milksci.unizar.es/bioquimica/temas/lipidos/vegraras.html>

ภาพที่ 2. สภาพป่าซาล หรือสาละ (Sal forest) พบในประเทศอินเดียตอนเหนือ ดินเชิงเขาหิมาลัย และประเทศเนปาล

ที่มา <http://www.geocities.com/indiatrees/talforest.jpg>

ภาพที่ 3. ดอก และผลของต้นลูกปืนใหญ่ (Cannonball tree) พบเกิดที่บริเวณลำต้นต้น
ที่มา: <http://www.thummada.com/cgi-bin/iB315/ikonboard.pl?act=Print;f=9;t=1671>
ที่มา: http://www.tradewindsfruit.com/cannonball_tree_pictures.htm

ภาพที่ 4. รายละเอียดของดอกต้นลูกปืนใหญ่
ที่มา: <http://www.treknature.com/gallery/Asia/Malaysia/photo9564.htm>

ทางออกเบื้องต้นสำหรับการแก้ไขปัญหานี้

สาละ และลูกปืนใหญ่ พันธุ์ไม้ต่างชนิดกัน และมีถิ่นกำเนิดพบกระจายอยู่ห่างไกลต่างทวีปกัน แต่เข้ามาเกี่ยวข้องกันโดยบังเอิญ เนื่องจากความเข้าใจผิดในชื่อเรียกขาน ปัจจุบันความเข้าใจดังกล่าวได้แพร่กระจายออกไปไกล ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้น่าจะช่วยกันเผยแพร่ความรู้นี้ เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง และตามวัดต่างๆ ที่ปลูกต้นลูกปืนใหญ่ หรือที่เรียกและรู้จักในชื่อ สาละลังกา เป็นพันธุ์ไม้ที่มีได้เกี่ยวข้องกับใดกับพุทธประวัติ อาจเปลี่ยนป้ายที่บรรยายว่าเป็นพันธุ์ไม้จากทวีปอเมริกาใต้ มีชื่อพ้องกับสาละอินเดีย เพื่อเป็นวิทยาทานแก่บุคคลทั่วไป หรืออาจเสาะหา สาละ (*Shorea robusta* C.F. Gaertn.) มาปลูกเปรียบเทียบด้วย เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องแก่สาธารณชนผู้พบเห็น สุดท้ายนี้ ท่านผู้ใดที่มีต้นสาละ (*Shorea robusta* C.F. Gaertn.) นำที่จะนำไปถวายวัด เพื่อปลูกเป็นต้นไม้แห่งความรู้ที่เป็นวิทยาทานที่ถูกต้องต่อไป น่าจะเป็นกุศล และเป็นประโยชน์ไม่น้อย

เอกสารอ้างอิง และสิ่งอ้างอิง

วัฒน์. 2550. ข้อแตกต่างระหว่างต้นบัวสวรรค์ ต้นสาละลังกา ต้นสาละอินเดีย. Available source:

<http://www.thaimisc.com/freewebboard/php/vreply.php?user=maipradab&topic=4782>

<http://www.geocities.com/indiatrees/talforest.jpg>

<http://www.thummada.com/cgi-bin/iB315/ikonboard.pl?act=Print;f=9;t=1671>

http://www.tradewindsfruit.com/cannonball_tree_pictures.htm

<http://www.treknature.com/gallery/Asia/Malaysia/photo9564.htm>